
Публікації

Володимир ДЯКІВ

ГАЛІ З БАТЬКІВСЬКОГО СЕЛА

«Галі» (мн., «галя» — одн.), які в Галичині називають також гаївками (ягілками, гагілками, галагівками), а в Україні відомо атрибууються веснянками — народні звичаї і обряди, семантично та функціонально пов'язані передусім з весняним «пробудженням» природи, супроводжувалися в основному співами, хороводами, іграми. Вони й досі зберегли цю архаїчну рису — поєднання (синкретизм) ігрових, хорових та інших ознак (вербального тексту, драматичної дії, мелодії, міміки, жестів, танкових рухів). Витоки галів сягають відповідно тих давніх доісторичних часів, коли наші предки особливо урочисто «зустрічали» весну. Метою своєю ці галі, разом з певними магічними діями, ворожіннями, обрядами мали пришвидшити закінчення зимової пори, стимулювати «прихід» весни, відповідне «оновлення» природи, а також забезпечити багаті врожаї і загалом щасливе буття людей. З плином часу у галях, як і у веснянках загалом, знівелювалось ритуально-магічне семантично-функціональне навантаження. Проте завдяки естетичній привабливості, за слушним спостереженням сучасних учених — фольклориста-етнографа Романа Кирчіва та етномузиколога Василя Ковалю, — «вони залишилися улюбленими весняними іграми молоді. І сьогодні, «співаючи весну», граючи «Воротара», «Кострубонька», «Білоданчика», «Просо», «Мак», «Перепілки», «Мости», «Короля», лише дехто знає чи здогадується про їхній колишній зв'язок з культом сонця, похоровами зими, магічним заклинанням доброго врожаю, щасливого кохання тощо» [8, с. 413—414].

Серед тур'янських галів простежуємо і функціонування пісень інших жанрів. Зокрема, вже на початку ХХ ст. такий процес у побутуванні гаївок спостерігав Володимир Гнатюк, зазначаючи з цього приводу: «Гаївки починають помалу забуватися і се можна сконстатувати на різних записах, які представляють лише відривки або побаламучені тексти з повориваними і поперекрученими фразами, постяганими строфами і т. д. [...] через те замість гаївок починають співати першу-ліпшу пісню з краю, яка трафиться» [4, с. 11; див. також 15, с. 4].

Провідним же ідейно-змістовим струменем у галях виступає вшанування весни як особливої пори кохання, початків парування та подружнього життя молоді. Виконання їх пристосоване до Великодніх свят, хоч загалом веснянки традиційно побутували протягом весни, починаючи у деяких місцевостях від

Стрітєння (15 лютого), а переважно — від Благовіщення (7 квітня). Виконавцями були головно дівчата та молоді жінки, пізніше вже — хлопці та літні жінки. Останні стали головним середовищем пульсування цієї обрядовості у часи переслідувань та викорінювання радянською владою народних звичаїв та обрядів загалом.

Саме завдяки таким, на жаль, уже покійним жінкам, як Ользі Цєбровській (дівоче — Романів), 1919 р. н. та Марії Романів, 1921 р. н., збереглися і матеріали зі села Тур'є Буського району на Львівщині, які записав уродженець тієї місцевості, мій земляк Степан Куриляк (1927—2006). За можливість ознайомитись з ними вважаю приємним своїм обов'язком висловити щиру вдячність професорові Романові Кирчіву, який свого часу їх рецензував, підтримував зв'язки зі С. Куриляком, зустрічався з ним, давав поради і зауваження як стосовно запропонованої збірки «Тур'янські «галі», так і стосовно краєзнавчого нарису про цю ж місцевість «Моє село» (машинописи зберігаються у моєму домашньому архіві) [6; 16]. Ознайомлення з цими матеріалами спонукало до відповідних спогадів про минуле і моїх родичів, особливо батька Михайла (1940 р. н.), який в цьому селі Тур'є народився і проживав до одруження (1940—1966 рр.) в колі своєї родини (матері Насті і батька Івана, тітки Теклі, брата Василя), якийсь час вони навіть мешкали в Куриляківій хаті (за рішенням місцевої влади, оскільки рідна домівка згоріла під час воєнних дій, а ця остання стояла пустою); а також бабці Біди (дівоче Мисак) Катерини (1923 р. н. у сусідньому присілку Підсокіл, після війни з дідом Володимиром переселилась у власними силами збудовану хату в присілку Лабач), матері Віри (1947 р. н., с. Лабач) тощо. Підсокіл і Лабач — присілки, що розташовані на околицях села Соколівки, в останньому з яких я ще до недавня мешкав зі своєю родиною.

Таким чином, мені випала унікальна нагода ознайомитись зі сторінками минулого своєї «малої» батьківщини, зіставити відомості, котрі наводить у своїй праці Степан Куриляк з власними спостереженнями, з тим, у тому числі, що знають і пам'ятають ще мої родичі, доповнивши цю працю С. Куриляка власними заувагами. Обсяг публікації, на жаль, не дає змоги вповні докладно доповнити і різнобічно висвітлити матеріали С. Куриляка, тому тут лише ко-

ротко подаю автобіографічні відомості про автора, гаївковий матеріал з авторським «Передсловом» і лаконічні зауваги до цих гаївок.

Степан Куриляк народився 1927 р. в селі Тур'є Радехівського повіту Тернопільського воєводства (за тодішнім адміністративним поділом, тепер — село Тур'є Буського р-ну Львівської обл.) у незаможній родині Миколи та Ганни Куриляків. З шести років пас єдину батьківську корову, допомагав батькам у домашньому господарстві. У 1939 р. закінчив початкову школу (чотири класи). У серпні 1943 р. був прийнятий у члени «Юнацтва» (молодіжна ланка ОУН), де виконував певні обов'язки в структурах УПА. В січні 1945 р. разом зі своєю родиною заарештований (з конфіскацією усього домашнього майна). Був тричі засуджений комуно-московським режимом на загальний термін 22 роки. Відбув 14 років у тюрмах і концтаборах, а також шість років на засланнях. Решту життя проживав у м. Дубні на Волині. Помер 30 листопада 2006 року.

Цю біографічну інформацію почерпнуто зі згаданих праць С. Куриляка «Тур'янські галі» («Про автора», с. 20) і «Моє село» («Про автора», с. 66), а також зі слів його сина Володимира [9; див. також 7, с. 14—15].

Певна річ, гаївковий репертуар, що виконувався на Великдень і по Великодніх святах вечорами після буденної праці у с. Тур'є був переважно спільний і для цілого ряду довколишніх сіл та присілків¹ (Гутисько-Тур'янське, Соколівка, Підсокіл, Сокіл, Лабач та інші) у цій місцевості. Зрештою, як і народна назва «галі» на означення його, яка, втім, має досить незначний ареал поширення, як-от у деяких місцевостях Покуття, Опілля тощо. Вона ще й досі відома тут, переважно в середовищі старших людей (починаючи десь від 60-річного віку), однак частіше вживають «гаївки», або (рідше) «гагілки». Є підстави стверджувати, що галі активно побутували принаймі у 1920—1930-х роках (до приходу більшовицького режиму та лихоліть Другої світової війни), певний період у повоєнні 1950-ті роки, а пізніше їх функціонування уже поступово згасало. Це мотивовано, мабуть, забороною більшовицької влади на святкування релігійних, у тому числі і Великодніх свят, переслідуваннями та викорінюваннями на-

¹ Присілки ще й досі називають, особливо місцеві мешканці, хуторами. — В. Д.

родних звичаїв і обрядів загалом. Таку думку підтверджують і мої польові обстеження.

До наведеного додам ще декілька зауваг сучасного молодого етномузиколога Анни Черноус², яка мала можливість ознайомитися з матеріалами Степана Куриляка: «Дослідження локальної народної музичної культури є одним із необхідних щаблів на шляху до відтворення якнайповнішої мелотипологічної картини цілого регіону, підставою для певних висновків та узагальнень етномузикознавства та суміжних дисциплін — етнології, історії, культурології, соціології тощо. Зібраний та записаний, нехай навіть цілком на аматорському рівні, музичний матеріал є досить важливим внеском у справу виявлення та пізнання особливостей етномузичного репертуару обраного терену.

Культуро-жанрова система народної пісенності с. Тур'я представлена кількома жанровими циклами, властивими українському музичному фольклору. Зразки календарно-обрядового музичного фольклору зафіксовані у межах весняного репертуару. Це, передовсім, ігрові твори — гаївки, визначені автором як «галі», «гагілки» (за місцевими назвами), а також один зразок риндзівки, яка, втім, також визначається як «галя» і побутує поза відповідним етнографічним контекстом — як частина гаївкового репертуару. Цікаво, що ранцівки зосереджені, в основному, на території Надсяння, тоді як Буський р-н (зокрема с. Тур'є) знаходиться за її межами.

На загал, місцевий етномузичний репертуар виявляє спорідненість із класичними формами даного регіону, а отже є притаманним для цієї території» [див. докладніше: 18, с. 20—22].

² Тут вважаю приємним обов'язком висловити їй вдячність за етномузикологічну апробацію і комп'ютерний набір нот з рукопису С. Куриляка.

Отож, пропоную увазі читача тур'янські галі — гаївки села Тур'є Буського району Львівської області. Репертуар, що його записав, як уже зазначалося, краєзнавець Степан Куриляк від Ольги Цєбровської та Марії Романів, подаю згідно з машинописом самого С. Куриляка, вводючи при цьому незначні орфографічні та пунктуаційні виправлення. До цього репертуару, як помітить уважний читач, увійшли не лише загальновідомі традиційні веснянки та гаївки (наприклад, «Жучок», «Ой зацвили фіялочки», «Кругом, кругом»), а й риндзівка («Рано-раненько»), обжинкова пісня («Женчики»), історичні та суспільно-побутові пісні («А на церкві біла бляха»), балади («Шевчики», «Ой два братики», «Ой молода удова») тощо [пор., приміром: 3, с. 63, 64, 100—101; 14, с. 108—110, 144—149, 237—239; 17, с. 200—202, 299; 11, с. 205—206; 12, с. 83—86; 13, с. 137; 1, с. 319—320; 2, с. 135—138; 10, с. 83—84, 85—86 та ін. Див. також: 5, с. 40—47, 203—205, 206—209, 241—242, 247, 250—251³]. Проте переважно всі вони знані принаймі ще від 1930—1940-х рр. і до сьогодення в с. Тур'є і довколишніх селах як галі, виконувались дівчатами під час Великодніх свят і пізніше поряд з іншими «галями» вечорами біля церкви (після вечірнього Богослужіння), в центрі села, по сільських кутках.

Певна річ, це далеко не весь репертуар галів, які побутували, чи й досі подекуди знані серед жителів Тур'я та довколишніх сіл. Отже — ще одне вдячне поле діяльності для збирача-етнографа, яке могло б втілитись в окремий науковий збірник фольклорних матеріалів.

³ Тут висловлюю вдячність сучасному фольклористу Орісі Голубець за цінні фахові поради, допомогу і надану можливість ознайомитися з її працею.